

Niekad nenustosime Tavęs mylėję

ALGIS ZABORAS

Prieš keletą metų, Žilvicius – Kreivėno lietuviškos muzikologijos archyve, tyrinėdamas lietuvišką chorinę muziką JAV, buvau maloniai nustebintas archyve sukauptos medžiagos gausa bei įvairove ir ne tik mano tyrimo tematika. Radau informacijos apie eilę, iki tol man nežinomų, JAV veikusių lietuvių muzikų, kurių iškilus meniniai pasiekimai prašytie prašėsi būti pastebėti ir, ypač Lietuvoje, pagarsintais. Todėl, Čikagos LRSC vedėjo prof. J. Račkausko paragintas, ir emiau atidžiau gilintis į dainininko, baritono, ilgamečio New York Metropolitan Opera bei kitų JAV operos teatrų solisto Algirdo Brazio kūrinių biografiją. Sukauptos medžiagos pagrindu parengiau knygą, iš kurios trumpas ištraukas ir teikiu mielėms *Draugo* skaitytojams. Tebus tai kuklus mano indėlis minint 90-tąsias maestro Algirdo Brazio gimimo metines.

Pirmasis dainavimo džiaugsmas

— Algirdas Brazis prisimena Mano tėvas, Telesforas Brazis, gimė Lietuvoje, Vedžendzių kaime, Joniškėlio valsčiuje, Panevėžio apskrityje apie 1897 metus. Geras buvo žmogus šeimai, giminėms, draugams ir kaimynams. Darbštus – nelyginant bitę. Buvo plačiai žinomas siuvelėjas. Turėjo gražų balsą – tenorą. Dainavo choruose. Tas jo dainavimas darė man įspūdį. Jau kažkas tokio, matyt, ir manėje „sėdėjo“, savo laiko lauke. Beje, nebloga balsą turėjo ir senelis iš tėvo pusės. Pamatas, kaip sakant, buvo. Apie mamą taip pat kai ką prisimenu. Labai gražus buvo jos vardas – Katarina, o pavardė Drimba. Kilusi buvo taip pat iš Lietuvos, žemaitijos miestelio Plungės. Matyt, iš jos ir savo lietuvių kalbos žemaitišką tarseną būsio gavęs, dėl to lig šiol Amerikos žemaitis esu pravaržuojamas... Mama taip pat

buvo garsi siuvelė. Kaip ir tėvas, labai darbšti buvo. Neprisimenu, kad dainuotų, tačiau, šokti mėgo nepaprastai. Kas ir kodėl paskatino mamą į Ameriką važiuoti, nežinau, tačiau turbūt, kaip ir tėvelį – svajonė apie geresnį gyvenimą.

Susitikau tėvą čia, Čikagoje, ir susituokė Šv. Mykolo bažnyčioje, kur po metų buvau pakrikštytas ir aš, pirmasis Telesforo ir Katarinos Brazilų vaikas, Algirdas, gimęs 1915-ųjų vasario devintą dieną. Tėvai – tikri patriotai – ne bet kokį kuni-gaikiškišką vardą parinko. Iš tėvų pasakojimo: neva per krikštytas, kai kunigas ant mano galvelės šalto vandens šliukštelėjo, aš sušukęs aukštą *la be-mol*, į ką tėvas taip sureagavęs: – mūsų Algirdas bus dainininkas...

Kartu su kiek vėliau gimusia sesute Olga (O. Sheller) gyvenome ir augome tarp lietuvių. Kartu žaidėme, kartu lankėme draugijėlę „Ateties žiedai“, kurioje, beje, ir pradėjau dainuoti. Tiesa, pradžioje tik chore. Būdamas gal šešerių, turėjau gan stiprų ir aukštą diskantą, kuriam niekas neprilygo. Ypač tuom piktnisio mergaitės, niekaip negalėdamos manęs perskauti...

Choro vadovo ir tėvų nuosprendžiui, buvau pradėtas lavinti. Buvau nupirkta smuikas ir pasamdytas mokytojas. Juo tapo tėvų geras pažįstamas muzikas Juozas Žiūronas. Vėliau mokė Kazys Steponavičius, padaręs didelę įtaką būsimojo mano dainininko karjerai.

Sulaukęs devynerių, išgyvenau šeimyninę dramą. Išsiskyrė mano tėveliai. Likau gyventi su tėveliu, kuriam talkinau rūbų siuvimo ir taisyso versle. Muzikinė veikla suintensyvojo, pradėjus mokytis Morton gimnazijoje, kur grojau dideliame orkestre smuiku net prie pirmo pulto. Tai buvo pirmas mano, kaip muziko, įvertinimas. Grojau, sportavau, mokiausi, tačiau apie savo ateitį mažai tegalvojau. Užtat pagalvojo tėvas, man penkiolikmečiui nupirkęs drabužių valymo

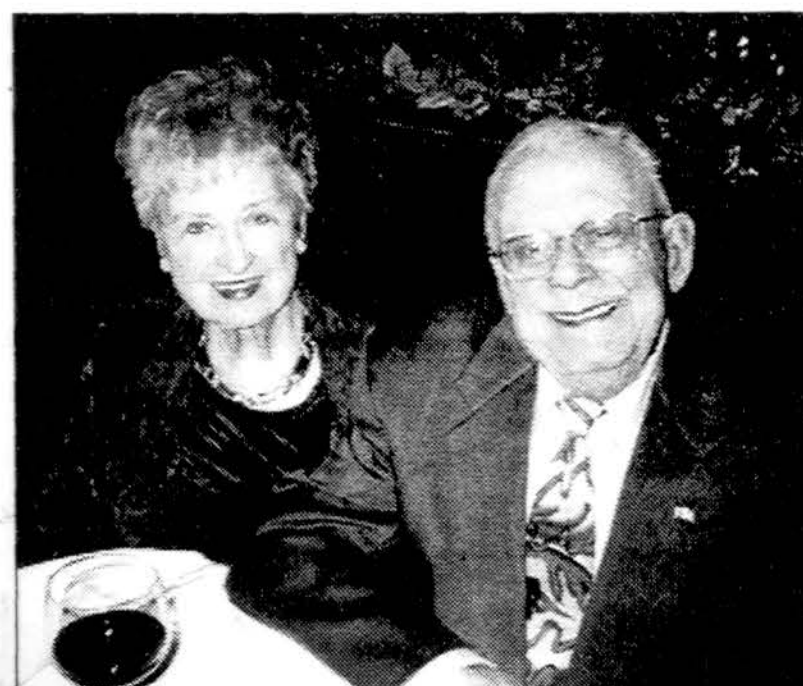
įmonelę. Tapau biznieriū ir, kaip pasirodė, ilgam...Daug sąvės tiems verslams paaukojau, tačiau Amerikos sąlygomis tai buvo ir turbūt visada bus normalus dalykas. Po gimnazijos dvejus metus mokiausi Morton kolegijoje, o, nusprendęs tapti advokatu, įstojau į Čikagos Kent Law School. Po poros metų tęsiau studijas Čikagos DePaul universitete. Tuo pat metu daug dirbau. Verslas sekėsi, tačiau muzikos neapleidau. Įsijungiau į „Grenadierų“ vyrų kvartetą, kur pajutau tikrą dainavimą. Įsitikinau, kad muzika man reikią kur kas daugiau nei galėjau įsivaizduoti. Šis pojūtis ilgai privertė net mesti teisės studijas. Lyg koks magnetas traukė dainuoti, nors daryti tai dar niekieno nebuvau mokytas. Naudojau tik tuom ką iš tėčio, mamos ir iš motinos gamtos buvau gavęs... P. Šaltimiero, S. Barklis. A. Vanačio. J. Budrickio radio programose, lietuviškuose vakarietuose skambėjo „Grenadierų“, o tarp jų, ir mano balsas.

Vedybos, vokalo studijos

Mano jaunatvišką gyvenimą lyg iš paslų užklupo nenumatytas dalykas. Įsimylėjau. Tai atsitiko 1935-aisiais Indiana State Dune parke, kur vasarodamas dainavau poilsiautojų vakarietuose. Čia ir sutikau Aldoną. Kaltos matyt bus tos lietuviškos dainos, giliai užgavusios ir jos širdį...

Draugavome penkerius metus ir, išbandę savo jausmus, susituokėme 1940-ųjų gegužę. Esu dėkingas Dievui už šią moterį, su kuria gyvenau lig šiol, su nuostabia gyvenimo drauge Aldona, mano meninių reikalų bendradarbe, puikia motina, pagimdžiusia ir išauginusia mūsų keturias dukras: Beverly, Donna, Marilyn ir Susaną.

Šalia darbo, nuolat dalyvavau lietuvių kultūrinėje veikloje. 1938-ais buvau pakviestas dainuoti chore „Pirmyn“, kuris tuo metu ruošėsi savo istorinei kelionei į Lietuvą. Ir nutik tu man taip, kad mano pirmasis

Aldona ir Algirdas Brazis.

viešas ir labai atsakingas, kaip solisto, pasirodymas įvyko tik ten, tėvų gimtame krašte. Jaudulys buvo didžiulis ir kaip kinavimas. Jei reikėjo dainuoti Kauno Vasaros teatro estradoje, šalia tokių Lietuvos operos žvaigždžių, kaip V. Zaunienė, J. Bračvičius. Tačiau svarbiausia mano gastrolių Lietuvoje pasekmė buvo ta, kad nusprendžiau mokytis dainuoti. Tai ragino daryti draugai, giminės. Įkalbėjo. Pagaliau ir pačiam taip ėmė atrodyti.

Pirmasis mano dainavimo mokytojas buvo Rusijos žydų Aleksandras Nakutinas. Tačiau, paruošęs vos keletą rusų romanų, mokytoją nutariau keisti. Antruju mokytoju tapo škotų kilmės dainininkas T. McBurny. Tačiau šio mokytojo noras iš manęs padaryti dramatišką aukštą Helden tenorą – nepatiko. Trečiasis kartas nemelavo, ir tada iškart pastebėjau, kad šį kartą būsio patalikes. Naujojo mano mokytojo metodai tiko. Jie buvo tikrai belkantiški ir rezultatyvūs. Jau po devynių mėnesių darbo aš dainavau amerikiečių operos bendrovės statytame G. Verdi „Rigoletto“. Dirbant su juo, lyg žibury išsiėbė, nutvieskė sąmonę šviesa. Suvokiau visą *bel canto* dainavimo stiprybę ir visiems laikams supratau, jog tik šituo būdu dainuojantys dainininkai pasauliui yra geriausi. Tasai genialusis mano balso lavintojas buvo Dmitri Onofre. Negaliu bent trumpai jo nepristatyti.

D. Onofre, kilęs iš Rumunijos, studijavo dainavimą Italijoje pas Collenz-Muro, Pietro zenį, Franco Capuana. Dainavo pagrindines partijas daugelyje operos teatrų Italijoje. 1923-aisiais atvykęs į JAV, dainavo „Don Carlo“ operoje New York, Čikagos, Cincinnati, Philadelphia ir kituose teatruose. 1937-ais debiutavo Metropolitan Opera Co. Kartu su žmona Bianca Soroja, taip pat dainininke, užsiminėjo vokalo pedagogika. Pas juos mokėsi pasaulinė žvaigždė Bjorlingas ir daugelis mūsų lietuvių dainininkų, kaip antai D. Stankaitė, S. Baras ir kiti. Mylimo ir nepaprastai gerbiamo mokytojo globą jautiau nuolatos. Ypač ji buvo brangi, man dainuojant Metropolitan operoje.

Pirmieji žingsniai amerikiečių operos scenose

Brazio apsisprendimas profesionaliai dainuoti jo neapgavo. Pirmoji sceninė sėkmė drąsino žengti toliau. Kelias iki pirmo rimto išbandymo buvo visai ne-

beilgas, 1938 m. atvedęs į Universal Opera of Chicago. Tai buvo, nors ir nedidelė, bet gana garsi tuo metu operos trupė, kurioje dainavo žydų ir italų dainininkai. Pirmasis Algirdui šioje turpeje pasiūlytas vaidmuo buvo Eugenijus Oneginas to paties pavadinimo P. Čaikovskio operoje. Tiek šis, tiek po to sekęs Žermono vaidmuo G. Verdi operoje „Traviata“, buvo gerai kritiku įvertintas. N. Guigis rašė, kad Algirdas populiarus ne tik tarp savų, bet ir svetimausių. Jis vienintelis, išėjęs į sceną, buvo sutiktas karštais aplodismentais. Tai pripažino ir lietuvių spauda, sakydama, kad Brazis yra talentingas ir darantis energingo bei ritmo jaunuolio įspūdį.

Pasiūlymų dainuoti gausėjo. A. Brazis kviečiamas į American Opera Co., vėliau Mid West Opera ir Civic Opera Co. Čikagos lietuvių ėmė džiugauti. Spauda mirgėjo pranešimais: – „Čikagos lietuvis „Rigoletto“, – „Svarbiausia rolė tenka pasižymėjusiam Čikagos lietuvių dainininkui“, „Džiugu, kad lietuvis kopija vis aukščiau ir meno viršūnes“. Ir dar: „A. Brazis, žymus lietuvių baritonas, Soldier Field stadione Čikagoje atliks brigadieriaus rolę operoje „Carmen“. Operoje, kartu su A. Braziliu, savo roles atliks didžiosios Metropolitan Opera Co. žvaigždės. Tačiau, ne paisant intensyvaus kūrybinio darbo, reikšmingiausi iš iki tol buvusių, Brazis laiko 1944-tuosius metus, kai laimėjo atrankas konkursą dainuoti Chicago Opera Co. Operos, kuri savo meniniu lygiu dabartiniu metu laikoma antrąja Ameri-

Algirdas Brazis – Metropolitan Opera solistas, New York, NY.

A. Brazis ir O. Miliūtė „Pirmyn“ choro spektaklyje Čikagoje.

brangūs ir įkvepiantys žodžiai“. Chicago Opera Co. A. Brazis dainavo operose „Rigoletto“, „Pagliacci“, „Cavalleria Rusticana“, „Lucia di Lammermoor“, „Eugenijus Oneginas“, „Il Trovatore“, „La Tosca“, „Carmen“ ir kitose. Dainininką palaikė kolegos, klausytojai ir kritikai. Su simpatijomis apie Algirdo dainavimą rašė amerikiečių spauda. Štai po G. Verdi „Rigoletto“: „Pono Brazio lankstus operinio stiliaus suvokimas ir išskirtinis lyrinis baritonas“, o po E. Humperling „Hansel und Gretel“, kur jam teko tėvo vaidmuo, buvo pagirtas, kad puikiai sukurė rūpestingo tėvo charakterį. Panašiai ir po „Liucija“: „Su kiekvienu pasirodymu, žengdamas vis ant aukštesnės meistriskumo pakopos, A. Brazis dainavimas vertintinas, kaip aukščiausios klasės darbas“. O lietuvių *Naujienos* apie Brazio „Rigoletto“ rašė, jog nors ši rolė esanti labai ilga ir sun-

ki, dainininkas turėjo progą parodyti visus savo gabumus. Algirdas ją atliko taip gerai, kad publika buvo tiesiog sužavėta... Teigiamų atsiliepimų apšiai randame ir Čikagos dienraščiuose *Sun Times*, *Tribune*.

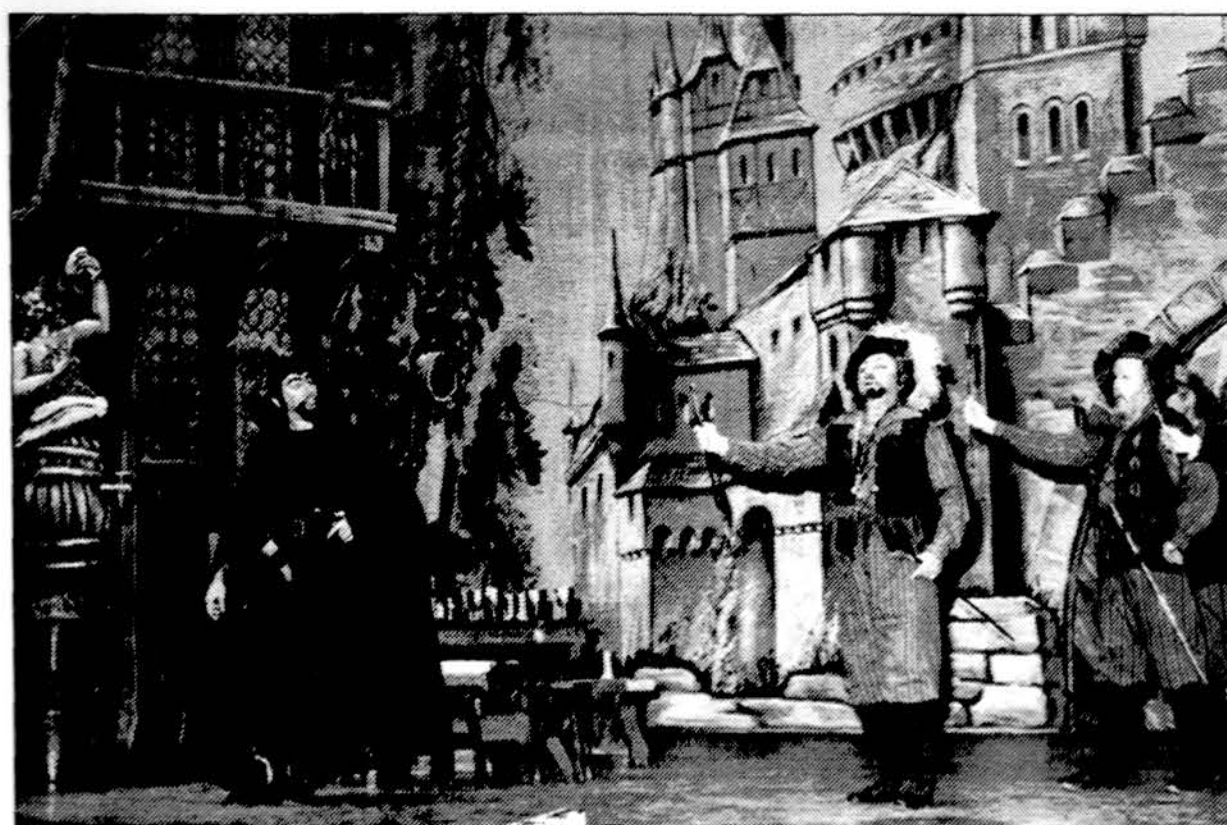
Nukelta į 2 psl.

TURINYS

Operos solisto Algirdo Brazio brandžios sukakties proga.

Jau metai nebeaidi Antano Smolskaus birbynė. Gruodžio sonetai.

Apie Gotlandą, Tarkovskį ir Trolius. Lietuvos Erasmus studentų susitikimas Druskininkuose.

Scena iš lietuvių operos 1958 m. statytos Gounod operos „Faustas“ iš kairės: Jonas Vaznelis, Algirdas Brazis (Valentinas) ir Bernardas Prapolenis.

Niekad nenustosime Tavęs mylėję

Atkelta iš 1 psl.

Čia negailima pagyrimų lietuviui, pristatant jį kaip puikų dainininką, apie kurį, esą, dar mažai išgirsime ateityje. Tai buvo ištis pranašiški žodžiai kaip ir šie, tiesa, lietuvių spaudoje skelbti: „A. Brazis nuolat progresuoja. Jis dažnai su dideliu pasisekimu pasirodo vietinių operų kompanijų spektakliuose šalia garsių operos artistų (...). Taip progresuojant dainininkas, be abejo, atsieks savo užsibrėžtą tikslą patekti į didžiųjų operos solistų sąrašą. To nuo širdies jam ir linkime“.

Koncertas Carnegie Hall

Pradžioje trumpai apie tai kas gi ta Carnegie Hall. Tai – pagrindinė JAV ir viena garsiųjų pasaulio koncertinių salių su senomis, garbingomis tradicijomis. Įkurta New York'e 1891 m. ir pavadinta pramoninko, mecenato Andrew Carnegie vardu. Pastate – dvi puikios akustikos salės, kurių viena skirta debutiniams koncertams. Čia įvairiu laiku koncertavo ištisa plejada didžiųjų pasaulio muzikų. Tarpe jų P. Čaikovski, G. Mahler, S. Rachmaninov, R. Strauss, A. Toscanini, E. Caruso, B. Gigli ir daugelis kitų. Čia dainavo ir mūsų Algirdas Brazis. Tai įvyko V. Tysliavienės pastangomis, kuri, kaip ir daugelis lietuvių stengėsi visai populiarinti savo tautietį dainininką. Žinia apie 1951 metų balandį įvyksiantį A. Brazio koncertą New York apskrįjo kone visus Amerikos lietuvius. Ne kasdien lietuviui pasirodo Carnegie Hall. Pasididžiavimas ir džiaugsmas tautiečio sėkme, galimybė dainuoti pasaulio muzikos atlikėjų Mekoje, liejosi per kraštus. Teisėjas T. Zūris *Naujienose* retoriškai klausė: „Leisime jam vienam vykti į New York ar vyksime kartu su juo? Vykdami kartu, mes būtume jam labai didelė moralinė parama, o mums didžiausias malonumas matyti ir girdėti mylimą dainininką“. Įvairiose Amerikos vietose emė kurtis komitetai A. Brazio koncertui paremti.

Pats Algirdas į New York atvyko veiki prieš savaitę. Tai vaizdžiai aprašė S. K. (?): „Keturmotoriu lektuvu iš Čikagos atskridęs, A. Brazis linksmai

nušoko laipteliais, vienoje rankoje laikydamas lagaminą, kita kiek prilaidydamas palto apykaklę, šią šaltoką ankstyvo pavasario dieną pridengiančia nuo šalčio ir vėjo svarbiausią turtą, kurio jis negalėjo įsidėti lagaminan. Savo balsą Algirdas nešėsi įsispraudęs apykaklėn“.

Koncerto dieną į New York iš Scranton, Philadelphijos, Worcester, New Britain, Hartford, Boston, Rhode Island rinkosi tautiečiai. Per šimtą jų atvyko iš Čikagos, miesto, kuriame gimė, augo ir subrendo dainininkas.

Pavasariškai gražus išaušo balandžio 8-tosios rytas. Netruko ateiti ir 5:30 val. po pietų, kai į Carnegie Hall sceną įžengė tiesus, besišypsantis, visų numylėtas artistas. Prie fortepijono „Steinway“ sėdė akompanuotojas Arpad Sandor. Koncertas prasidėjo. Viskas ėjosi sklandžiai, balsas skambėjo puikiai. Kiekvieną atliktą kūrinį lydėjo audringi publikos aplovisdimentai. Koncertas praėjo tarsi vienu atokvėpiu, lyg ant vienos didelės visuotinio entuziazmo bangos.

Koncerto programa įvairi ir įdomi, suskirstyta lyg į atskiras dalis. Pradžioje G. F. Hendel giesmė bei trys italų kompozitorių Gaffi, Falconieri ir Cavalli kūriniai, po to trys H. Wolf dainos ir L. Šimučio „Palikta šalis“. Po arijos iš J. Karnavičiaus operos „Grazina“ pirmoje koncerto dalyje dar buvo atlikta Tonio arija iš Leoncavallo „Pagliacci“.

Antroje koncerto dalyje skambėjo arija iš Massnet operos „Le Roi de Lahore“, amerikiečių autorių M. Zucco, Goreau, Kramer, Foster ir Hogeman kūriniai. Koncertų užbaigė lietuviška muzika: M. Petrausko „Tykiai Nemunėlis teka“, J. Gruodžio „Visur tyla“ ir A. Kanausko „Patekė aušrinė“.

Brazis prisimena: „Mano didžiausias noras buvo šiame koncerte parodyti, kad ne tik operų arijos, bet ir dainos yra didelis dalykas“. Nors kartą, atvirumo akimirka, yra prisipažinęs, jog jam, kaip dainininkui, artimesnė operinė, o ne koncertinė estrada. „Savimi jaučiuosi tik operoje, ir šis koncertas man galutinai tai įrodė. Aš buvau laimingas, galėdamas toj salėj pasirodyti, tačiau dar

kartą supratau, jog mano pašaukimas – opera“.

Po koncerto ir šventinio pokylio besiskirstydama publika vieningai pripažino, jog tai, kas įvyko, yra ne tik vienas maloniausių lietuvių kultūrinio sezono įvykių New York, bet ir apskritai lietuvių išeivijos kultūros istorijoje.

Koncertą gyvai komentavo amerikiečių spauda, teigdamas, jog baritonas Brazis turi tvirtos galios plačiai rezonuojantį balsą, savitą tembrą, t. y. savybių, su kuriomis baritonai pelyntai išgarsėja.

A. Brazis Metropolitan operoje

Ilgai buvo kalbama apie A. Brazio recitalį New York, o gyvenimas nesustojė, siūlydamas dainininkui kitas progas, kopiant laipteliais į tolimesnes karjeros aukštumas. Tuoj po koncerto jis buvo pakviestas dainuoti „Rigoletto“, „Teatro of the Air“ Čikagoje. Spektaklis buvo transliuotas WGN per 52 radijo stotis ir girdimas visoje Amerikoje – „From coast to coast“. Buvo pasiūlymų sudaryti kontraktą su Olandijos opera, giedoti didžiausioje, centrinėje Čikagos žydų sinagogoje. Sėkmingi pasirodymai su įvairiomis operų bendrovėmis, vaisingas bendradarbiavimas su New York City Center opera, bendri koncertai su Metropolitan Opera solistais tapo įprastu dalyku ir natūraliai, lyg be papildomų pastangų, artino dar vieną Brazio kūrybinės veiklos viršukalnę. O ši viršukalnė – teatras Metropolitan Opera, kur netrukus turėjo įvykti konkursas laisvoms dainininkų vietoms užimti. Brazį jame dalyvauti skatino sėkmė Carnegie Hall, ragino ir draugai, vadovai H. Hofman, M. Rurov, dirigentas F. Cleva. Šie pasiūlymai glostė širdį ir skubino apsispręsti, nes iki perklausos buvo like nebedavo laiko. Didžioji, vos ne kiekvieno dainininko, svajonė, atrodė, kone ranka pasiekiama. Tačiau trumpam nutraukus pasakojimą, kad bent kiek primintume skaitytojams garbingą teatro Metropolitan Opera istoriją, jo praeitį.

Įkurta Metropolitan Opera buvo New York 1880 m. Šešiasdešimt penki turtingi žmonės susitarė, jog tai bus privatus jų teatras – klubas. Už investuotą lėšas jie turės savo ložes, o kūrybinį meninį teatro darbą globos sandomas impresarijus. Po trejų metų teatras – neįprastas pasagos formos pastatas su sale, turinčia didžiulius taisyklingas technines scenos galimybes – atvėrė duris... Pirmasis spektaklis – Ch. Gounod „Faustas“. Per keturioliką savaičių trukusį pirmąjį sezoną buvo parodyta devyniolika premjerų su dainininkais žvaigždėmis, daugiausia italais, kuriuos subūrė pirmasis teatro impresarijus Henry Abbey. Dainininkų ir spektaklių statytojų meistriškumas buvo esminis visiems laikams išlikęs teatro bruožas.

Per dešimtmečius keitėsi teatro vadovai, dirigentai, solistai, tačiau visi jie palaikė aukštą meninę teatro „temperatūrą“. Metropolitan Opera teatro istorijoje randame daug pasaulio muzikinio elito pėdsakų. Juos čia paliko dainininkai: E. Caruso, F. Šaliapin, Renata Tebaldi, Maria Calas, Tito Gobbi, M. Caballe, D. Sazarland, D. Schwarzkopf, C. Bergonzi, P. Domingo, L. Pavarotti ir kiti, dirigantai V. ir E. Seil, G. Mahler, A. Toscanini, B. Wal-

ter, F. Stidri, F. Reiner, L. Bernstein, G. Solti, J. Levine ir kiti. 1966 metais persikėlęs į naujas patalpas, teatras savo finansinėmis, techninėmis galimybėmis bei meninėmis pajėgomis lig šiol tebėra pasaulinės operinės muzikos Meka. Štai šiame teatre, trumpai vadinamame MET, šalia vadytų didžiųjų dainavo ir tebedainuoja mūsų tautiečiai lietuviai. Pirmosios buvo moterys Anna Kaskas (Ona Katkauskaitė), Polyna Stoska (Apolonija Stoškutė), Lillian Šukis (Lilija Šukytė). Dabartiniu metu čia dainuoja V. Daunoras, gastrolinėiose spektakliuose dalyvauja I. Milkevičiūtė, V. Urmanavičiūtė (Urmana). Lietuviškame Metropolitan Opera žvaigždynė spinduliavo ir baritonas Algirdas Brazis – pirmasis lietuvis vyras, įžengęs į šio šlovingo teatro sceną.

1951-aisiais, kaip ir kasmet, Metropolitan Opera vėl pasikėlė konkursą laisvoms solistų vietoms užimti. Jų turėjo būti priimta šešiolika. Vienai baritono vietai užimti dalyvavo 56 dainininkai iš visų JAV. A. Brazis prisimena: „Kai dabar pagalvoju, tas mano dainavimas lemiamos reikšmės neturėjo. Perklausoje dalyvavę žmonės Rurov, Bing, maestro Cleva, puikiai žinojo mane, mano operinio dainavimo patirtį ir mano turimą operinių vaidmenų repertuarą“. Po dviem ralais vykusios perklausos teatro direktorius R. Bing iškilmingai pristatė naująjį, kaip jis pavadino, Čikagos baritoną, taisyklingai tardamas jam neįprastą lietuvišką vardą ir pavardę. *Opera News* rašė: „A. Brazis – tai ne rytietiška, turbanu galva pridengusi, Peloponeso asmenybė, bet geltonplaukis, lietuvių kilmės, Čikagos akcentu kalbantis amerikietis. Naujasis solistas nesidavė perkrikštijimui ir Albertą Browną ir, linksmi pasakės, kad jis lietuvis ne tik pavardė, bet ir širdimi, pridūrė, kad jo pavardė kilusi iš seniausios pasaulyje sanskritų kalbos ir kad jis didžiuliais tėvų gimtuoju kraštu, kurį myli, ir lietuviams, kurie jam padėjo tapti dainininku. Į klausimą, ar jaučiasi laimingas, taip atsakė: „Mano svajonė išsipildė, sapnas tapo tikrove. Daugelis pirma važiuoja Italiją ar kitur į užsienį, ten pargrįžę ir tik tada patenka į MET, o pasirodo, ir čia pat besitobulinant galima tai pasiekti“.

Atėjus oficialiam pranešimui apie A. Brazio priėmimą į MET solistų trupę, Čikagos lietuvių, rodydami didelį nuosirdumą savo žymiam artistui, suskato rengti išleistuves. Spauda rašė: „A. Brazis yra geras, samoningas lietuvis. Jis mielai dainuodavo kiekviename lietuvių parengime. (...) Esame tikri, kad mūsų Algirdas, ir Metropolitan operoje dainuodamas, pasiliks tokiu pat geru lietuviu ir panaudos naujus, šaunius galimumus savo tautos vardui garsinti. Atskirą atsiveikimą surengė kūrybinis partneris – „Dainavos“ ansamblis. Vertos pacituoti ansamblio režisieriaus G. Velickos šia proga albumu užrašytos mintys: „Džiaugiamės visi Tavo garbe, džiaugiasi šiandien ir mūsų Lietuva, iš kurios atėjo Tavo tėvai ir atnešė Tau kraują. Kaip motina džiaugiasi, regėdama savo vaiką didžius žygius ir juos dar skatina: Gerai, vaikai, gerai... taip ir mūsų mažoji šalis, nūdien prisipausta, suniekinta ir kraujuose permirkusi... Tą die-

na, kada Tu, Algirdai, pirmą kartą išeisi milžiniškon meno arenon, kur viso pasaulio akys žiūrės į Tave, tada išgirsi suirakintos Lietuvos balsą: Gerai, mano vaike, gerai!“

Pirmasis A. Brazio sezonas MET nebuvo kuo nors ypatingas. Nei slėgė didžiulė užgulusi garbė, nei našta atrodė nepakečiama. Tiesa, ruošis teko daug, nes klysti scenoje nebuvo galima. Darbas vyko sklandžiai, tačiau buitį, toli likusių namų ir artimųjų ilgesys slėgė. Jaučėsi lyg padalytas: balsas New York, širdis – Čikagoje... „Daug aš tais pirmais metais iškenčiau, – prisipažino Algirdas. – Ypat nelengva buvo žinant, kokie sunkumai užgriuvę žmoną Aldoną, kuri, likusi Čikagoje, ne tik augino dvi dukreles, bet ir tvarkė visus mūsų šeimos biznio reikalus. MET mokėjo nedaug, tik 175 dolerius per savaitę, nors tekdavo dainuoti net po du spektaklius per dieną. Tiesa, anais laikais šie pinigai nebuvo jau tokie maži, tačiau ir ne tokie, kad išspręstų visas šeimos finansines problemas“.

Nors Brazis dainavo nedidelius vaidmenis, tačiau ir jais atkreipdavo dėmesį, žavėdamas klausytojus balso grožiu. Tai matyti iš MET spektaklių recenzijų, kurios buvo spausdinamos laikraščiuose *Sun Times*, *Chicago Herald-American*, *Chicago Tribune*, *The New York Times*, *Opera News* ir kituose. Sakiny, ar du, nusakantys Brazio pasirodymą spektaklyje, visada taiklus ir iškaltini. Po debutinio sargybinio vaidmens G. Verdi „Rigoletto“ Brazis įvertinamas nepriekeištingai sugebėjęs sudainuoti antrąjį partiją, o po atliko Morelio vaidmenį G. Bizet operoje „Carmen“ – pademonstravęs labai malonaus balso tembrą ir labai aiškią dikciją. Isimintinos dainininkui ir gastrolės 1952 metų vasarą, kuomet su teatro trupe buvo aplankyta 17 JAV miestų ir parodyti 55 spektakliai. Jų metu A. Brazis dainavo G. Puccini „Madam Butterfly“, G. Verdi „Rigoletto“, „La Traviata“, „Il Trovatore“, J. Massenet „Manon“, R. Wagner „Meistersinger“.

Su trečio sezono pabaiga baigėsi ir Brazio darbas MET. Treji metai nėra trumpas tarpas šiame teatre. Daugeliui dainininkų jis trukdavo vos metus. Kodėl nebuvo pratęsta sutartis ketvirtyms metams, Brazis aiškina taip: „Tiesiog mažai mokėjo. Aš paprasčiau didesnio atlyginimo ir, kadangi man buvo atsakyta, sutartis nebepratęsiau. Suprantama taip pasielgti vertė ir šeimos bei biznio

Algirdas Brazis Verdi „Traviatoje“ atlikęs Germont vaidmenį.

reikalai“. Atsisakęs pasiūlymo tais pačiais metais vykti Vokietijon ir dainuoti vokiečių kalba vokiečių operose, A. Brazis grįžo į gimtą Čikagą.

Čikagos lietuvių operoje

Kad ir koks reikšmingas A. Brazio karjereje buvo Metropolitan Opera laikotarpis, jam pasibaigus, dainininko kūrybinė veikla nenutrūko, atvirkščiai – dar labiau suaktyvėjo. Keletą metų dar padainavęs Chicago Lyric Theatre (dabar – Chicago Lyric Opera), 1957-aisiais Brazis buvo pakviestas į ką tik susibūrusią Čikagos lietuvių operą (ČLO) pirmam jos pastatymui G. Verdi „Rigoletto“. ČLO A. Brazis buvo savas tarp savų, čia galėjo dainuoti lietuviškai, buvo laukiamas, mylimas ir nepakeičiamas baritonas primarijus. Ir taip visus trisdešimt metų nuo 1957 iki 1987-ųjų.

Isteigta 1956 metais V. Baltrušaičio vadovaujamo Vyrų choro pagrindu, Čikagos lietuvių opera – unikalus lietuvių muzikinis teatras, savo ilgaamžiškumu, produktyvumu ir profesionalumu neturintis analogo Amerikos tautinių mažumų kultūros istorijoje. S. Santvaras ČLO yra taip apibūdinęs: „Čikagos lietuvių opera tikrai pajėgi, disciplinuota, darbšti, kūrybinga ir talentinga. Ji išgarsino ir aukštyn pakėlė Amerikos lietuvių tautinį ir kultūrinį prestižą“. Taigi, Brazis šiame žymiaame kolektyve, apie kurį V. Jakubėnas kalbėjo, kaip apie operą, kurią Čikagos mastu galima statyti antroje vietoje po Nukelta | 3 psl.

Lucia di Lammermoor – Algirdas Brazis G. Donizetti operoje „Lucia di Lammermoor“ – Čikagos lietuvių opera, 1979 m.

„Nabucco“ operoje (Čikagos lietuvių opera – 1978 m.) iš kairės: K. Kogutaitė, Stefan Wicik, Jonas Vaznelis, Margarita Momkicė, Algirdas Brazis (Nabucco), Dana Stankaitytė, Jono Kuprio nuotr.

ANATOLIJUS KAIRYS

GRUODŽIO SONETA

I

Lyg angeliukai plazda baltos snaigės,
Jos puošia sidabru medžius ir kalnelius,
Nubaltina dar žalią rugio daigą,
Nuspalvina baltai gimtus namus.

O liūdesys lyg geras draugas sėdi
/ Suprantam vienas kitą be kalbų /
Šalia manęs, esu dar gyvas – gedi,
O iš tiesų mes gedime abu...

Galbūt todėl, kad šaltas gruodis – galas,
Gražiai, vaisingų metų pabaiga –
O gal todėl, kad aš ne savo valioj,
Kad prievarta kelionė rengiama...

Ar gruodis šis jau paskutinis gruodis –
Kas tiesą pasakys, kas jį parodys...

II

Pavasariai man buvo džiaugsmo upės,
O gruodžiai bėgo šėlstančia srove –
Ant mano rankų Laimės dienos supės,
Ir mūzos arfa linksmino mane.

Ir linksmino, ir guodė, ir svaigino,
Liūdnos dienos nebuvo, nei nakties –
Dgina ir muzika, raudonas vynas
Ir nevilty man suteikė vilties!

Fantazija man davė realybę,
O realybė nušvietė kelius –
Bet nežinau, kas davė man stiprybę,
Ar kas Pegaso prisegė sparnus...

Jei ir žinau, to niekam nesakysiu,
Šią paslaptį iki mirties laikysiu.

III

Mergelė mano ateitį užbūrė –
Po ženklų jos rugpjūtyje gimiau.
Aš troškau sužinoti, ką sukūrė
Žmogus, kad būtų žemėje ramiau.

Ką jis sukūrė – aš bandžiau pridėti
Nors mažą tašką ten, kur trūksta jo
Ir savo Mylimajai pažadėti,
Jei ne dabar, jį pabučiuot rytą...

Deja, deja... Pastoję kelių gruodis,
O man Virgo tolo iš akių.
Ką davė nešdama per žemės gruodį,
Tą ir turėsiu tardamas adiu...

Iš meilės man ji sėjo daug gėlių,
O gruodį pavertė jau birželiu.

Apdovanota B. Marcinkevičiūtė

Lietuvos nacionalinio dramos teatro aktorė Birutė Marcinkevičiūtė pelnė pagrindinį Vroclavo monospektaklių festivalio prizą.

38-asis tarptautinis Vroclavo vieno aktoriaus spektaklių festivalis Lenkijoje vyko lapkričio pabaigoje kasmetinių „vieno aktoriaus“ teatrų susitikimų programoje. Lietuvos nacionalinio dramos teatro aktorė B. Marcinkevičiūtė į Vroclavą atvyko tiesiai iš nacionalinio Lenkijos monospektaklių festivalio.

Vroclave B. Marcinkevičiūtė vaidino tris monospektaklius: Sofoklio „Antigonė“, Marguerite Duras „Meiluzė“ ir Samuel Beckett „Žodžiai smėlyje“. Šie

lietuvių aktorės, poetės ir režisierės darbai yra rodyti daugelyje tarptautinių festivalių ir pelnę reikšmingų apdovanojimų.

Vroclave už visą monospektaklių programą B. Marcinkevičiūtė buvo apdovanota pagrindiniu Žiūrovų prizų („Nagroda Publicznosci“) – 1,000 dolerių, o spektaklis „Antigonė“ pelnė galerijos „Akademija“ apdovanojimą („Nagroda Galerii Akademii“).

B. Marcinkevičiūtės kūryba apdovanota ir specialiais prizais, aktorė sulaukė nemažai pasiūlymų dalyvauti kitų šalių monospektaklių festivaliuose. (Elta)

Lietuvos nacionalinio dramos teatro aktorė Birutė Marcinkevičiūtė. Vladiaro Gulevičiaus (Elta) nuotrauka.

Metai be Antano

ANATOLIJUS LAPINSKAS

Praėjo metai nuo dienos, kai nutrūko Smolskus birbynės virpesys. Tačiau pasaulyje geriausiai žinomo Lietuvos birbynininko netekimo sielvartas jo šeimos narių, draugų ir šiaip pažinojusių, pagaliau tūkstančių jo aksominės birbynės garsą atsimerančių žmonių širdyse anaistol nesumažėjo.

Jis bus prisimenamas visur ir visada kaip puikus, gyvenimo džiaugsmo kupinas, naujų kūrybinių idėjų kūrėjas, išvarejęs vieną giliausių vagų mūsų liaudies instrumentinės muzikos baruose, aukščiausios klasės muzikantas, neprilygtas Lietuvos atstovas Europoje, Amerikoje, Azijoje, Australijoje. A. Smolskus birbyne, neperdant galima teigti, girdėjo visas žemės rutulys.

A. Smolskus surengė daugiau kaip septyniolias birbynės muzikos koncertų, grojo tūkstančius koncertų su Lietuvos ir užsienio solistais, pirmasis pradėjo groti su pučiamųjų ir simfoniniais orkestrais, atliko daugumą lietuvių kompozitorių kūrinių. A. Smolskus mokėjo juos įtikinti vieno ar kito kūrinio būtinumu, o kaip lemiamą argumentą paminėdavo ir pirmojo atlikimo datą. Jo daininga džiūka tarmė, žmogiška šiluma galutinai nusverdavo kompozitoriaus pasiryžimą.

Jis skynėsi kelią į Lietuvos muzikos olimpą savo ypatingu darbštumu, Dievo duotu muzikalumu, remdamasis savo talento galia, platiu muzikos ir gyvenimo problemų suvokimu. Jis nestūmė nuo savo žvaigždžių kelio kitų kolegų, priešingai, juos reikliai skatino, ne vieną kartą parėmė šiltu žodžiu ir draugiška pagalba. Sielodavosi, kad patioje Lietuvoje liaudies instrumentai nesulaukia tokio pripažinimo, kokių jį apdovanojo pasaulio koncertų salės.

Antanas Smolskus gimė 1951 metais Daugose, netoli vingių vingiais išraišyto ir visiems džiūkam žinomo Didžiojo, ar tiesiog Daugų, ežero. Šykšti biografijos eilutės: „Alytaus muzikos mokykloje mokėsi akordeono specialybė“. Tačiau verta priminti, kad tie mokslai buvo pasiekiami ne miesto susisiekimo sąlygomis, bet kelis kartus per savaitę važiuojant beveik trisdešimt kilometrų pirmyn ir atgal. Jau vien tai rodo nepalenkiamą A. Smolskus pasiryžimą siekti muzikos aukštumų.

Vėliau Vilniaus J. Tallat-Kelpšos aukštesniojoje muzikos mokykloje (dabartinėje konservatorijoje) ir 1970–1975 metais Lietuvos muzikos akademijoje jis studijavo pas žymų birbynės pedagogą Povilą Samuitį (1896–1989), apie kurį dažnai kartodavo pačius šilčiausius žodžius. Siekdamas meistriskumo, 1985 m. baigė Peterburgo konservatorijos aspirantūrą.

Dar būdamas studentas, A. Smolskus pradėjo dirbti J. Tallat-Kelpšos mokykloje, nuo 1978 m. – Lietuvos muzikos akademijoje (dabar Lietuvos muzikos ir teatro akademija). Išugdė didžiulį būrį mokinių – dabar plačiai žinomų birbynininkų. 1985 m. tapo profesoriumi.

Už nuopelnus A. Smolskui buvo suteiktas Respublikos nusipelnusiojo artisto garbės vardas (1987), 2001-aisiais A. Smolskus buvo apdovanotas di-

Muzikuoja Antanas Smolskus.

džio Lietuvos Kunigaikščio Gedimino ordinu.

Birbynininko kūrybiniame kraityje ne tik koncertinė veikla, keli tarptautinių konkursų diplomai, bet ir mokymo metodikos leidiniai, vadovėlis „Jaunasis birbynininkas, ketverių metų Lietuvos muzikos akademijos mokytojų ir akordeono katedros vedėjo pareigos.

A. Smolskus turėjo retą atlikėjo, lygiai taip pat ir žmogaus, dovaną: sugebėdavo aprepti visą emocijų spektrą. Jo birbynei buvo artima ne tik siela gniaužianti lietuviškoji pastoralinė lyrika, tasai nepakartojamas Eduardo Balsio Pirmojo koncerto „Andante cantabile“, bet ir kokia nors virtuoziška ar išdaigiška pjesė, demonstruojanti visas šiuolaikinės birbynės tembrines, dinamines ir technines galimybes.

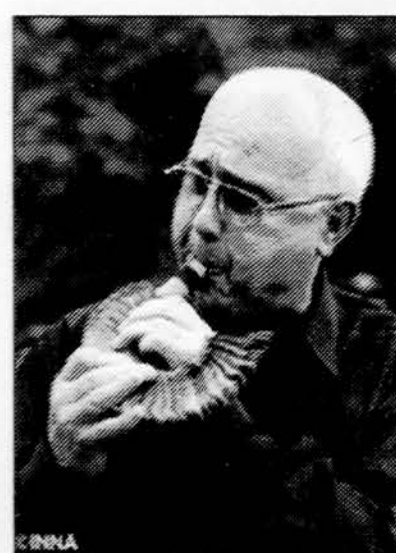
A. Smolskus buvo visada kupinas kūrybinių planų. Jų diapazonas – stulbinantis: dalyvavimas reto grožio muzikos ir gamtos vaizdų kupiname Armėnijos televizijos filme „Lietuvos birbynė ir armėnų dūdų“, laimėjusio tarptautinio filmų festivalio Amerikoje prizą, nuširdžios tautinės muzikos ansamblių „Žvelsa“ ir „Vilnius“ programos, drąsus šiuolaikinio džiazo projektai su saksofonininku Petru Vyšniausku. Šią archajišką birbynę ir moder-

nių.

Iš pirmosios laidos absolventų grojo Muzikos ir teatro akademijos docentas Kastytis Mikiška, iš jaunesnių – Irmantas Andriūnas, Raimondas Jakutis, Kęstutis Lipeika, Tadas Jonaitis, Kastytis Taujanskas, Narimantas Murauskas.

Lietuvos dailės muziejaus kanklių trio, kuriame groja A. Smolskus bendradarbis – Muzikos ir teatro akademijos profesorė Lina Naikelienė, dėstytojos Jolanta Babaliauskienė ir Aušrelė Juškevičienė kankliavo pernai mirusio kompozitoriaus Vytauto Montvilos „Pagerbimą“. „In memoriam Antanui Smolskui“ – dainavo žinomiausia liudies dainų atlikėja Veronika Povilionienė, grojo Petras Vyšniauskas. Abu ne kartą ir ne vienoje pasaulio šalyje kartu su A. Smolskumi atstovavę tėvynei Lietuvai.

Vakaro pabaigoje sceną užpildė visi A. Smolskus mokiniai. Geriausių Lietuvos birby-

Prof. A. Smolskus pučia netradicinį instrumentą.

nininkų choras išpūdingai raliavo A. Lapinsko pjesę „Žalias žalias žolynėlis“ – lietuviškos sutartinės išdailą, kurią sukurti kompozitoriaus prieš keliolika metų kaip tik ir paprašė Antanas Smolskus.

Po kelių dienų Antano Smolskus mirties metinės buvo dar kartą prisimintos Vilniaus ro-tušėje. Čia vykusioje popietėje

Antanas Smolskus turėjo retą atlikėjo, lygiai taip pat ir žmogaus, dovaną: sugebėdavo aprepti visą emocijų spektrą – jo birbynei buvo artima ne tik siela gniaužianti lietuviškoji pastoralinė lyrika...

naus saksofono dermę girdėjo kone visas pasaulis.

Iš šalies atrodė, kad Antano Smolskus gyvenimas tarsi rožėmis klotas. Smagus ir elegantiškas – tokį prisimena visi jo draugai. Atrodė, kad Antano gyvenime nėra ir nebus problemų, kurių jis nesugebėtų įveikti. Deja, niekas niekada nepagalvojė apie tragišką A. Smolskus gyvenimo lemtį. Tuo mes nepatikiame prieš metus. Tuo mes negalime patikėti ir dabar.

Lapkričio 30 dieną Lietuvos muzikos ir teatro akademijos salėje įvyko vakaras, skirtas Antano Smolskaus atminimui. Jį vedė ilgametis A. Smolskus studijų draugas, vėliau bendradarbis, prof. Eduardas Gabnys, prisiminimais dalijosi jį artimai pažinoję kolegos. Muzikinėje dalyje pasirodė visa plejada birbynininkų, A. Smolskus moki-

kas” fragmentas, kur Antanas Smolskus kartu su armėnų muzikantais groja Armėnijos kanklių papėdėje.

Prisiminimais apie A. Smolskų dalijosi kolegos ir draugai: vakaro vadovas muzikologas Viktoras Gerulaitis, kompozitorė Audronė Žigaitytė, pianistė Aušra Motuzienė, premjero Algirdo Brazausko patarėjas, žurnalistas Vilius Kavaliauskas. Lietuvos muzikų sąjungos prez. Rimvydas Žigaitis priminė A. Smolskus veiklą Muzikų sąjungoje. 2004 metais – jau po mirties – jis apdovanotas Lietuvos muzikų sąjungos „Auksinio disko“ prizą, kasmet teikiamą „ryškiausiai pastaraisiais me-

tais“ pasireikšusiems atlikėjams.

Antano Smolskus veikla tautinės instrumentinės muzikos žanre tikrai vadinti ryškiausia ne tik pastaraisiais metais, bet ir pastaraisiais dešimtmečiais. Iš tikro jį tikrai vadinti ir ryškiausia koncertinės birbynės pusės šimto metų istorijos žvaigždė. Deja, jos spindesys užgeso tikrai per anksti, tikrai ne laiku.

Tokio palyginimo paguoda: žvaigždė spindi net ir jai užgesus, nes jos šviesa amžinai lieka laiko ir erdvės begalybėje. Antano Smolskus birbynės virpesys irgi liks begalinėje žmonių atminties erdvėje.

A. Brazio sukaktis

Atkelta iš 2 psl.

Chicago Lyric Opera. ČLO, ypač pirmaisiais savo veiklos dešimtmečiais, turėjo gausų ir balsingą chorą, talentingų solistų bei dirigentų. Iš solistų savo ryškumu išsiskyrė vadinamasis „auksinis kvartetas“: Dana Stankaitytė, – sopranas, Stasys Baras – tenoras, A. Brazis – baritonas ir Jonas Vaznelis – bosas. ČLO A. Brazis sukūrė 25 vaidmenis, dainavo 87 spektakliuose ir visuose lietuviškai. Be jo, milžiniškos partitės ir repertuaro sukaupio MET ir kitose Amerikos operų scenose, sunkiai galima būtų įsivaizduoti sėkmingą ČLO darbą. Dienraštis *Draugas* jau po pirmojo ČLO pastatyto spektaklio G. Verdi „Rigoletto“ rašė, kad A. Brazis sukūrė dainuojantį Rigoletto. Jo gražus balsas su šiltu basbaritoniniu atspalviu kopė laisvai ir lengvai viršūnėms, kartais suspindėdamas ir dramatiškumu. Kukliai laikydamasis scenoje, nesigriebdamas dirbtinės vaidybos, sudarė simpatiją ir gerą įspūdį klausytojams. Teigiamų vertinimų buvo nuolat. Kai kuriuos prisiminkime.

Po Ch. Gounod „Faustas“ pastatymo, kur A. Brazis atliko Valentino vaidmenį, B. Chomskis rašė, kad A. Brazio dainavimas ir vaidyba buvo prasmingai sujungti, o po G. Bizet „Carmen“, kur Algirdas dainavo Eskamilją, V. Jakubėnas parėškė, jog A. Brazis parodė savo įprastą tvirtą profesinį lygį tiek vokališkai, tiek ir sceniškai. B. Pūkelevičiūtė, rašydama apie A. Brazio sukurto Grovo vaidmenį G. Verdi operoje „Trubadūras“, pažymėjo, jog tai esąs geriausias jo darbas. O Izabelė Motekaitienė spaudoje taip jausmingai pasidžiaugė: „Algirdas Brazis, vos įžengęs scenon grovo Lunos vaidmenyje, buvo publikos pasitiktas su replika: ‘Štai kur tikras operos artistas.’ Jis buvo vienintelis iš vyrų operiškos vaidybos ir laikysenos, publikai suprantamas ir aiškiai perduodąs savo rolės žodžius auditorijai. Jo balsas visuomet didelis, platus, gražaus tembro, operiškas“. Kaip talentingą asmenybę, A. Brazį įvertino minėtas V. Jakubėnas šiam atlikus Žermono rolę G. Verdi operoje „La Traviata“, o S. Santvaras, po J. Karnavičiaus operoje „Grazina“ sudainuoto Rimvydo vaidmens, A. Brazį pavadino iškilia mūsų vokali-

nio meno pajėga. Ypatingai Algirdas iki šiol didžiuojasi Renato vaidmeniu, suvaidintu G. Verdi operoje „Kaukių balius“. Palankiai šį atlikimą vertino ir A. Nakas, sakydams, jog Brazis savo vaidmenį atliko laisva vaidyba ir gražia *kantilena*, plaukusia be forsavimo, skambiai ir nuotaikingai. 1979 metais ČLO pastatyta G. Verdi „Nabucco“ sukėlė platų atgarsį Amerikoje ir Lietuvoje, kur ši opera sovietmečiu buvo uždrausta. Spektaklį aprašė A. Šimkus pabrėžė, jog „Brazio vis dar galingas balsas skambėjo lankstiai ir išlygintai, o Metroplitan operoje įgytas vaidybinis stilius tarnavo sektinai pavyzdžiui visam kolektyvui“. S. Gailevičius straipsnyje „Visus žavėjusi opera“ irgi pridūrė Brazilį (Nabucco, babilonijos karalių, centrinę šios operos figurą) buvusį puikių vokalinės formos ir įtikinamai vaidinus.

Paskutinis A. Brazio vaidmuo, kurį jis parengė atsisveikinimui su ČLO, buvo Krusinas 1987 metais pastatytoje B. Smetonos operoje „Parduo-toji nuotaka“. Garbaus amžiaus maestro pasitraukė iš veiklos, kuri jam buvo didysis gyvenimo džiaugsmas ir malonumas... Dievo dovanotas balsas, darbas ir nuolatinis lavinimasis, savęs, kaip dainininko, tobulinimas davė puikių vaisių. Jis visą gyvenimą buvo ir tebėra ištikimas, jog dainininko mokymasis niekada nesibaigia. „Ką pasiekęs, turi veržtis toliau. Muzika ir menas – svarbūs dalykai žmogaus gyvenime, – kartą yra pasakęs Algirdas. – Lai Dievas man tik duoda sveikatos, kad aš meno keliu sėkmingai ečiau“.

Džiugu, kad ir šiandien maestro, pasitikdamas garbingą 90-ties metų jubiliejų, tuo keliu eina, džiugindamas aplinkinius savo buvimu, bendryste, dainavimu. Jis – gyva lietuviško operinio dainavimo legenda, lietuvių baritonų Patriarchas.

JAV LB Kultūros taryba Čikagoje kasmet pagerbia pasižymėjusius kultūrininkus. Sėptynioliktose premijų įteikimo šventėje, 1999 lapkričio 14 dieną, buvo apdovanotas ir Algirdas Brazis. Ant vakaro programėlės puikavosi sunkiai įskaitomu braižu pasirašytas štai toks tekstas:

*Algirdai,
Mes Tave mylime,
Mes Tave visada mylėjome,
Mes niekada nenustosime
Tavęs mylėti...*

Apie Gotlandą, Tarkovskį ir Trolius

VYTAUTAS V. LANDSBERGIS

I

Ši miela rudenių šių eilučių autoriui nutiko toks malonus atsitikimas – jam nusišypsojo laimė. Taigi, vos tik laimė nusišypsojo, išsyrk atsirado ir finansinė galimybė nuskristi dviems savaitėms Švedijon, į vikingų ir trolių mumių salą Gotlandą, kur galėjau, kiek tinkamas, rašyti scenarijų istoriniam filmui apie kunigaikštį Gediminą. O kiek netinkamas – galėjau skersai išilgai važinėti po visą salą, spoksoti į vikingų kapavietes – laivų formomis išdėliotus didžiulius akmenis, į magiškas režisieriaus Andrejaus Tarkovskio filmavimo aikštes ir greta Gotlando esančios Faro salos mėnuliškus kraštovaizdžius, kur apstoję, iš civilizato pasaulio pabėgęs kino metras I. Bergman... Ir pasijutau besąs toks mažas, lyg būčiau koks psuometris.

II

Apsigynėnu Visby miestelio senamiestyje, ant kalnelio iškilusiose Baltijos šalių raišytų ir vertėjų kūrybos namuose – už lango viduramžiška Katedra su kas pusvalandį skambiančiais romantiškais varpais. Ir taip kiekvieną naktį:

*lipiu lipiu aš į aukštą
bokštą bokštą
apkabinsiu apkabinsiu
žalvarinį varpą
prisiminsiu prisiminsiu tavo
plaukus plaukus
suskambės lengvai širdis
nurimus rimus*

Už varpinės driekiasi raudoni senamiestio stogai, o dar toliau – begalinė Baltijos jūra su didžiuliais ūkančiais laivais, išplaukiančiais arba parplaukiančiais Visbio uostan. Turbut tik sapne galima būtų regėti geresnes kūrybines sąlygas, tad ir stengiausi nepabūsdamas rašyti scenarijų apie avangardinius kunigaikščio Gedimino sapnus bei laisvą, apie tolerancijos, draugystės ir naudingo bendradarbiavimo principais pagrįstą Europos Sąjungos viziją, kur kiekvienas turi teisę būti savimi.

III

Scenarijaus fragmentas: Dabartis. Elgeta naktį prie kažkokio lauželio Užupyje su valkatomis, valgo visokias atliekas, ir pasakoja jiems. Toluomoje Gedimino piliis. Už jos – A. Zuoko dangoraižiai.

Elgeta – Ir parašė tada Gediminas popiežiui laišką į Avinjoną.

Valkata – Taip popiežius gyvena Vatikane...

Elgeta – Nesiginčyk. Pasakiau – Avinjoną, tai į Avinjoną... Pradėjo jį šitaip: „Didžiai prakilnam tėvui viešpatui Jonui, Romos sosto aukščiausiam kunigui, pasirašė – Gediminas, lietuvių ir daugelio rusų ir t.t. karalius“.

Valkatos nustebe kraipo galvas.

I Valkata – Nifigaa siebie... Rusų karalius...

II Valkata – Davai, pasakok toliau...

Vėl juodai balta kronika – Gedimino rūmų Vilniuje menė, prie didžiulio stalo karalius Gediminas diktuoja pranciškonui vienuoliui Bertoldui laišką popiežiui į Avinjoną, tas viską užrašinėja. Šalia karaliaus slaptasis patarėjas Lesė ir tarnai laikantys fakelus.

Gediminas – Jau seniai esame girdeje, kad visi krikščionys tikėjimo išpažinėjai turi paklusti tavo valiai bei tėviškai globai ir kad pats katalikų tikėjimas yra tvarkomas Romos bažnyčios rūpesčiu. Tai ir yra priežastis, kad jūsų kilnybei šiuo laišku pareiškiame, jog mūsų pirmtakas karalius Mindaugas su visa savo karalyste buvo atsivertęs į Kristaus tikėjimą, bet dėl brolių teutonų magistro daromų žiaurių nuoskaudų ir nesuskaičiuojamų išdavysčių jie visi nuo to tikėjimo atkritę; kaip tik dėl to ir mes, deja, ligi šios dienos esame priversti pasilikti senolių klaidoje. Jie ir žemes pavertė tyrais, kaip tai matyti Žemgalijoje ir daugelyje kitų vietų. Tačiau jie sako, jog tai daro dėl to, kad nori apginti krikščionis.

Šventasis ir garbingasis Tėve, mes su krikščionimis karuiame ne dėl to, kad sunaikintume katalikų tikėjimą, bet kad pasipriešintume mums daromoms skriaudoms kaip tai daro krikščionių karaliai bei valdovai; tai matyti iš to, kad mes pas save turime brolių iš pranciškonų ordino ir iš dominikonų ordino ir jiems davėme visišką laisvę krikštyti, sakyti pamokslus ir atlikti kitas šventąsias apeigas.

O šventajai apaštališkajai viešpatij Joną aš norėčiau laikyti tarsi tėvu, nes jis yra vyresnis už mane, ir kitus tokius asmenis laikysiu tėvais, o tuos, kurie yra vienmečiai su manimi, laikysiu broliais, o kurie jaunesni už mane – sūnumis.

Savo šalyje krikščionims leidžiama Dievą garbinti pagal savo papročius, rusams pagal savo apeigas, lenkams pagal savo papročius, o mes garbiname Dievą pagal savo apeigas, ir visi turime vieną Dievą.

IV

Kas Gotlande pirmiausia krinta į akis kiekvienam post-sovietiniam menininkui? Ogi begalinis žmonių dėmesys ir draugiskumas. Iš pradžių niekaip negali suprasti ir netgi nervinies, neradamas jokio bambėjimo, nepasitenkinimo rodymo bei kitų lietuviams būdingesnių psichinių sutrikimų. Paskui, tiesa, atvažiuo vienas kolega lenkas, kuriam ne viskas šitoj saloj patiko, tad gyvenimas išsyrk tapo atpažįstamas...

Kitas pastebėjimas – saugumo jausmas, naktį gali klaidžioti po miestą, jokios agresijos. Išvažiuoji už miesto – tingūs fazanai eina per kelią. Didžiausias šios salos plėšūnas – lapė. Žmonės šioj saloj – nepriskirtini plėšūnams. Dar pilna kiškių, laukinių arklų ir milijonai paukščių.

*tipena per kelią
žalvarinis fazanas o mes
nedrįsdami nė pyptelt
patogiai sėdime mašinose
kol jis nusklendžia asfalto
paviršiumi*

*nuskaistintas saulės,
neblaškomas jokių
(šitai akimirksnių nebūtinų)
atodūsių aplodismentų bis
nes fazanas šis kelias šis metus
laikas*

*(ir net prisiminimai) tėra
iluzija
kuria tiki visi be išimties
šio rudeninio kelio
iluzionistai*

Pilna dviračių, kurie nakčiai paliekami tiesiog lauke, prie durų, niekas nevagia. Gal tai rezultatas griežtesnių bausmių, kai viduramžiais Švedijoje už vagystes būdavo apkaipojamos rankos? Tada atsiranda, matyt, kažkoks gilesnis, genetinis suvokimas, kad vogti yra negražu. Beje, grįžęs namo ir radęs tėvų kieme palikto savo Golfuko išplėstas duris bei išrautus magnetofono vidurius, supratau esąs namie ir pagalvojau – kiek šimtmečių mums dar reiks vystytis iki Gotlando? Gal rankų pakapojimas ir pagreitintų šį procesą, betgi dabar ne kokie viduramžiai, negalima pažeidinėti žmogaus teisės apsvogti...

V

Atvažiuo Gotlandan lietuvaite Marta, su kuria susirašinėjom elektroniniu paštu – kažkur Švedijos pietuose ji studijuoja kino režisūrą, jai dvidešimt metų. Iš Lietuvos išvyko dar mokykloje, kai kartą su klase iš Šiaulių atostogoms nuvyko į „sėserinę“ mokyklą Švedijoje ir suprato, kad meilės ir atviro principais pagrįsta švediška pedagogika jai žymiai arčiau širdies. Arčiau sveikatos ir kūrybiškumo. Ėmė susirašinėti su geranorišku mokyklos direktorium, fonduose ieškoti stipendijos. Belskite ir bus atidaryta – pasakyta... Martai buvo.

Kalbant su ja, kartais pasidaro net keista, kad Martai dar tik dvidešimt metų – tokia sąmoninga ir žinanti ko nori siela. Gal ji nelietuvis ar ką? Kur verksmas ir dantų griežimas? Kai pamatai tokius jaunus žmones, tai suvoki, kad būtent tokie ir prikelis Lietuvą.

Paskui prisiminiau dar sovietinės mokyklos suole iškalta Maksimo Gorkio biografijos fra-

zę, kai jam senelio buvo tiesiai šviesiai pasakyta – tu, Maksimka, ne medalis ant kaklo, eik į žmones.

O jis ėmė ir nuejo, ką darys...

VI

Rašytojų ir vertėjų centre yra mažytė videoteka, ten aptikau švedų televizijos sukurtą filmą apie tai, kaip Tarkovskis Gotlande kūrė savo paskutinį filmą „Aukojimas“. Unikalus režisierius – tiek giliai įlindęs į žmogaus sielos pasaulį, kad šiuolaikinis hollywoodinis žiūrovas dažnai net nebesupranta, apie ką čia kalbama. Jo filmų retrospektyvą Berlyno kino festivalyje prieš porą metų turėjo nutraukti, nes salė buvo tuščia... Bet, ačiū Dievui, kad jis toks buvo, yra – nes turi kažkas eiti priekyje, avangarde, ieškodamas amžinybės kodų, kosminių paslapčių, Dievo, kol mes visi dar nepavirtome hamburgeriais...

Pajutau, kad žūt būt noriu nuvykti į tą vietą, kur Tarkovskis filmavo degantį namą. Kažkas tarsi pašnibždėjo, kad toje vietoje pajusiu ar sužinosiu kažką daugiau apie jo kūrybą, apie jį patį. Pasikolinu iš Baltico Centre vadovės, Lenos Pasternak mašiną ir nuvažiuoju: vietelė visiškai nereali – mažos pušelės, akmenys, jūra iš visų pusių, vienišas švyturys ir daugiau nieko... Nesuprasi – Afrika, Sibiras ar Gotlandas. Atsiminiau užrašą ant John Lennon marškinėlių videoklipe „This Is Not There“ – tai yra ne čia... Paskui dar prisiminiau K. Kastanodos don Chuaną ir jo aprašytąsias jėgos vietas. Taigi tas Gotlando jėgų švyturys neatitiktinis, tai pasaulio pabaiga, tai išskridimo į kosmosą ar į kitą pasaulį vieta. Neveltui čia yra ir ornitologų pamėgtas stebėjimo punktas – čia paskui

tinis iš Švedijos išskrendanti paukščių taškas, kaip Ventės ragas Lietuvoje... Be abejo, Tarkovskis turėjo tokių vietų pajutimą ir rinkosi tai neatsitiktinai, nes kino juostoje toji nematomoji jėga, anapusinio pasaulio energija irgi jaučiasi, jos jokiame paviljone nenufilmuos. Gamta yra pagrindinis ir bene stipriausias filmo „Aukojimas“ aktorius, veikiantis žiūrovo pasąmonę savo dieviškomis vibracijomis, kurių neužmuša net kino filmo transliavimo technika...

Paskui dar radau sausą medį, labai panašų į tą, kurį filme laistė berniukas su skrybėle, tikėdamas, kad jis gali prajisti. Medis, be abejo, ne tas pats, anas buvo didesnis, įkastas šalia kelio. Bet šis – vienintelis toks šioj akmeninėj dykumoje – ar tik jis nebus ano medžio idėjos iškėpėjas.

VII

Žmonių gerume visada yra kažkas vaikiška, naivu ir angeliška. Tas įspūdis mane persekiojo ir Gotlande, kad esu papuolęs į kažkokią nerealią trolių mumių šalį, kur net namų durys ir langai tokio dydžio, kad Arvydai Saboniui ten tikrai geriau nevažiuot...

Peizažas su gulbe

*skrido angelas per jūrą
dūsavo (bangavo) kelias
apgavo saulę nusileido
už horizonto šaukė aidas:*

*prisiminiau tave (slibinų
nugalėtoją)
tave visą atsiminiau (slibinų
nugalėtąsias)
nebekovojantis – bučiavo
gulbė kranto akmenis
sekmadienio vakarą*

Vytauto Didziosio universiteto studentų laisvalaikio akimirka.

Prie atviro lango – Vytautas V. Landsbergis.

Susitikimas Druskininkuose

Socrates / Erasmus programa, skirta aukštojo mokslo populiarinimui ir tarpuniversitetinių studentų bei dėstytojų mainų skatinimui, Vytauto Didziosio universitete gyvuoja jau nuo 1999–2000 m. m. Per šį laikotarpį iš VDU studijuoti į įvairius užsienio universitetus 3–6 mėn. laikotarpiui buvo išvykę 214 studentų. Mums belieka pasidžiaugti, jog studentai, išvykęs į užsienio universitetus pirmiausia Socrates/Erasmus gyvavimo metais, skaičius nuo 17 išaugo iki 74 šių mokslo metų rudens semestre. Planuojama, kad pavasario semestre studijuoti į užsienio universitetus išvyks apie 60 VDU studentų. Iš pirmo žvilgsnio pastarieji skaičiai ir jų augimas džiugina, tačiau Socrates/Erasmus programa yra skirta dvišaliams mainams, t. y. taip skatinamas abipus universitetų apsiėmimas studentais ir dėstytojais. Užsienio studentų skaičius žymiai išaugo Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą ir tikėtina, kad šis skaičius kiekvieną semestrą vis didės. Siekiant pritraukti kuo daugiau užsienio studentų į VDU, buvo pradėta kurti Mentorų sistema, fakultetuose / institutuose rengiami kursai anglų kalba, informaciniai vadovai atvykstantiems, taip pat orientaciniai, mokslo metų ugdymo bei kitokie renginiai.

Jau antrą semestrą iš eilės Lietuvos Švietimo ir mokslo ministerija, Socrates Nacionalinė agentūra, Vilnius universiteto Studentų atstovybė ir Erasmus studentų tinklalapis (ESN) organizuoja bendrą visų Lietuvos aukštąsias mokyklas atvykusių Erasmus ir Mokslo ir studijų departamento stipendijas gaunančių studentų susitikimą. Šį semestrą susitikimas (angl. „Erasmus Get-Together Days 2004“) vyko lapkričio 26–28 d. gražiame ir ramiaame Druskininkų kurorte. Renginio tikslas – suburti visus užsienio studentus, studijuojančius Lietuvos aukštąsiose mokyklose, kartu ieškant būdų, kaip padidinti atvykstantių studentų skaičių į Lietuvą, kuo motyvuoti studentus ir kaip populiarinti studijas Lietuvoje. Norintys dalyvauti šiame renginyje turėjo iš anksto registruotis internete. VDU atstovavo 14 Erasmus studentų, Socrates/Erasmus

koordinatore Rasa Cikanavičiūtė, bene daugiausia prisidedanti prie Socrates/Erasmus programos mobilumo didinimo ir gerinio Ekonomikos ir vadybos fakulteto koordinatore Jone Šakalytė, VDU mentorai Kristina Kuznecova ir Simonas Švitra. Pirmoji susitikimo Druskininkuose diena buvo skirta registracijai, diskusijoms bei pažintiniam vakarui. Visus susirinkusius maloniai pasveikino Socrates/Erasmus komiteto narys, prof. P. Baršauskas ir Vilniaus universiteto studentų atstovai. Vėliau renginio dalyviai pasiskirstė į darbo grupes diskusijoms apie galimybes studijuoti Lietuvoje – privalumai ir klūtys, ką reikėtų žinoti prieš atvykstant į Lietuvą ir kaip pagerinti mentorų veiklą Lietuvos aukštąsiose mokyklose. Po draugiškų diskusijų, pristatymų ir nuomonių pasikeitimo visi renginio dalyviai buvo pakviesti praleisti vakarą viename iš Druskininkų klubų, kur kiekvienas Lietuvos aukštąsios mokyklos atstovai parodė pristatymus apie universitetus, kuriuose studijuoja, gimtąsias šalis ar elinę studijų dieną Lietuvoje. Vakaro dalyvius linksmino ir privertė šėlti viena populiariausių šio metu Lietuvos grupių „In Culto“.

Antrą renginio dieną Druskininkuose prasidėjo kelionė į Grūto parką, pavadinta „Žvilgsnis į praeitį...“ (angl. „Look over your shoulder...“). Parke trimis kalbomis (lietuvių, lenkų ir anglų) buvo pasakojama sovietmečio paminklai paliko gilų įspūdį, ypatingai džiaugėsi politologija bei istorija besidominčius studentai, susipažinę su istoriniu palikimu. Po šeštadienio pietų studentai galėjo atsipūsti kino salėje, kur buvo rodomi Erasmus studentų „Tarptautinės Vasaros media studijos“ Lietuvos muzikos akademijoje organizuotoje „Mokomojoje kino ir TV studijoje“ sukurto ekstremalios ir naujų formų trumpametražiai kino filmai „Elevator“, „Whispers“, „Spring With a Difference“, „Once Upon a Time“ ir kt.), suilaukę garsių aplodismentų. Po „darbingo“ šeštadienio norintys ir turintys jėgų galėjo linksminis ir leisti vakarą su naujais draugais viešbutio kavinėje, kiti – atsipūsti savo kambariuose, nes sekmadienį laukė ankstyvi pusryčiai ir išvykimas namo.

Rasa Cikanavičiūtė